

МЕЖДУНАРОДНА КОМПЕТЕНТНОСТ НА ТУРСКИТЕ СЪДИЛИЩА ПО ДЕЛА ЗА НАСТОЙНИЧЕСТВО И ПОПЕЧИТЕЛСТВО НАД ДЕТЕТО СЪГЛАСНО ТУРСКОТО МЕЖДУНАРОДНО ПРОЦЕСУАЛНО ПРАВО

Емине Иляз

Резюме: *Понятието за международна компетентност се отнася до компетентността на съдилищата на една държава спрямо съдилищата на друга държава по дело с международен елемент. С други думи, международната компетентност е съвкупност от правила, произтичащи от компетентността на дадена държава да правораздава, при което „всяка държава е свободна да регламентира начина на упражняване на своята компетентност по правни спорове с международен елемент и последиците от компетентността, упражнявана от друга държава на нейна територия“.*

Ключови думи: *компетентност, международен елемент, настойничество и попечителство над дете*

INTERNATIONAL JURISDICTION OF TURKISH COURTS IN GUARDIANSHIP AND CUSTODY CASES UNDER TURKISH INTERNATIONAL PROCEDURAL LAW

Emine Ilyaz

Abstract: *The concept of international jurisdiction refers to the jurisdiction of the courts of one country over the courts of another country in a case with an international element. In other words, international jurisdiction is a body of rules arising from the jurisdiction of a given state to administer justice, whereby „each state is free to regulate the manner of exercising its jurisdiction over legal disputes with an international element and the consequences of jurisdiction exercised by another state on its territory“.*

Key words: *competence, international element, guardianship and custody of a child.*

ВЪВЕДЕНИЕ

В турското международно процесуално право има разпоредби относно международната компетентност на турските съдилища както в международните конвенции, по които Турция е страна, така и в разпоредбите на националното законодателство. Съгласно чл. 1, ал. 2 от Кодекса за Международно Частно Право и Процес (КМЧПП) при наличие на международна конвенция, по която Турция е страна по отношение на спор, включващ международен елемент разпоредбите на тази конвенция ще се прилагат с предимство пред разпоредбите на вътрешното право.

По принцип в турското законодателство има три вида правила за компетентност. Това са правилото за обща компетентност, правило за специална компетентност и правилото за абсолютна (свързана с обществения ред) компетентност.

А. Съд с обща компетентност

Правилото за обща компетентност е уредено в чл. 6 от Гражданския процесуален кодекс. Съответно, съдът с обща компетентност, който е съдът по постоянен адрес на ответника към датата на завеждане на делото също ще бъде компетентен при спорове относно настояничество/ попечителство над детето, които съдържат международен елемент.

Причината, поради която се приема, че съдът с обща компетентност е съдът по постоянен адрес на ответника е, че ищецът, който пледира съдът да се произнесе в негова полза, трябва да заведе делото по постоянен адрес на ответника, тъй като легитимността на неговото искане не е определена със сигурност¹.

Категоризирането на понятието *постоянен адрес* ще се извърши по *lex fori*². Поради тази причина в разпоредбата на чл. 6 от Гражданския процесуален кодекс понятието „постоянен адрес“ се използва вместо „местоживееие“, за да се направи паралел с Турския граждански кодекс. Постоянният адрес е определен в чл. 19, ал. 1 от Гражданския кодекс като мястото, където лицето пребивава с намерението да остане постоянно. Съгласно уредбата в Турския граждански кодекс, за определяне на постоянния адрес трябва да са налице актът на пребиваване, който е обективен елемент, и намерението за заселване, което е субективен елемент³.

Ако постоянният адрес на ответника не може да бъде установен, тъй като регистрите, водени от Главна дирекция по въпросите на населението и гражданството, са „държавни регистри“ съгласно разпоредбите на чл. 48 – чл. 53 от Закона за гражданските услуги №5490⁴, регистрите в службите по гражданската регистрация трябва да се вземат като основа при определяне на компетентния съд. Обратното на тази презумпция може да се докаже, а именно, че постоянния адрес на лицето не е мястото, където е вписано в гражданския регистър, а (друго) място, където пребивава с намерение да остане постоянно⁵. Доказването на това е възможно съгласно разпоредбата на чл. 7 от Турския граждански кодекс, като доказването на това положение принадлежи на ответника, който възразява срещу него⁶.

В съответствие с решенията на Върховния касационен съд постоянният адрес на чужденците в Турция трябва да се определя според регистрацията им в Регистъра на чуждестранните граждани. Съгласно Закона за гражданските услуги, чуждестранни лица, които са получили разрешение за пребиваване за най-малко шест месеца в

¹ Явуз Алангоя, Камил Йълдъръм, Дерен Невхис, Принципи на гражданското процесуално право, издателство Бета, 7-мо издание, Истанбул 2009, с. 86-87; Хакан Пекджангес, Огуз Аталай, Мухаммет Йозекес, Гражданско процесуално право, издателство Йеткин, 5-то издание, Анкара 2017, с. 116-117.

² Айсел Челикел, Бахадър Б. Ердем, Международно частно право, 15-то издание, издателство Бета, Истанбул 2017, с. 520; Джемал Шанли, Емре Есен, Инджи Атаман-Фиганмеше, Международно Частно Право, 7-мо издание, изд. Ведат, Истанбул 2019, с. 357.

³ Кемал Огузман, Йозер Селичи, Саибе Октай-Йоздемир, Лично право, 10-то издание, Издателство „Филиз“, Истанбул 2010 г., с. 120-122; Мустафа Дурал, Туфан Огуз, Турско частно право, Лично право, II.Том, Издателство „Филиз“, Истанбул 2010 г., с. 184; Нурай Екши, Международна компетентност на турските съдилища, 2-ро издание, издателство Бета 2000, с. 90, (Международна компетентност); Бюлент Чичекли, „Международна компетентност на турските съдилища при бракоразводни дела с елементи на чуждестранност“, САЩ, 2004/1, с. 76.

⁴ ДВ. бр. 26153 от 29.04.2006 г.

⁵ Баки Куру, Рамазан Арслан, Еждер Йълмаз, Гражданско процесуално право, Анкара 2014, с. 130-131.

⁶ Куру, Арслан, Йълмаз, с. 131.

Турция, с каквато и да е основание, трябва да бъдат регистрирани от Главната дирекция по въпросите на населението и гражданството в Регистъра на чуждестранните граждани (чл. 8/1) и техните постоянни адреси трябва да бъдат вписани в този регистър.

Точно както едно лице не може да има повече от един постоянен адрес, промяната на постоянния адрес зависи от придобиването на нов, както е предвидено в Турския граждански кодекс (Турски граждански кодекс чл.19/2 и чл. 20/1). Въпросните разпоредби се наричат принцип на необходимост от постоянен адрес и принцип на уникалност на постоянния адрес⁷.

За разлика от *съда по постоянен адрес на ответника*, който придобива международна компетентност в съответствие с разпоредбата на чл. 40 от Кодекса за международното частно право и процесуалното право и е уреден като правило за обща компетентност в чл. 6 от Гражданския процесуален кодекс, в Регламента на Брюксел IIIA *съдът по обичайно местопребиваване* е упълномощен като съд с обща компетентност. Само когато става въпрос за Англия и Ирландия наредбата определя компетентността на съда въз основа на *постоянен адрес*.

Б. Правило за специална компетентност

Правилата за специална компетентност са правилата, които упълномощават както съда с обща компетентност, посочен в чл. 6 от Гражданския процесуален кодекс, така и съдилищата на други места, имащи тясна връзка с предмета на спора. Въпросните правила не отменят компетентността на съда с обща компетентност, а само упълномощават съдилищата на друго място като алтернатива на тази компетентност. По този начин на ищеца се позволява да направи избор⁸ между въпросните съдилища. Част от правилата за специална компетентност са регламентирани в Гражданския процесуален кодекс. Освен това правилата за специална компетентност се съдържат и в закони като Турски граждански кодекс, Турски търговски закон и Закона за принудително изпълнение и несъстоятелност, които упълномощават съдилищата, които имат тясна връзка с предмета на спора, който те регулират.

Гражданският кодекс също така регламентира разпоредба за компетентност, която защитава децата и лицата под запрещение, които са в слаба позиция по отношение на компетентността по въпроси, свързани с настояничеството и попечителството. Съгласно чл. 411 от Турския граждански кодекс „компетентността по попечителството принадлежи на службите по настояничество и попечителство по постоянен адрес на малолетното/ непълнолетното лице или лицето под запрещение“⁹.

Отговорният орган по настояничеството и попечителството е гражданският мирови съд, а надзорния съд е първоинстанционният граждански съд (чл. 4 от Закона за създаването и задълженията на семейните съдилища).

В буква (h) на чл. 5, озглавен „консулски задължения“ от Виенската конвенция за консулските отношения¹⁰ от 24.04.1963 г., консулите отговарят за охрана в рамки-

⁷ Тургут Акънтюрк, Жале Акипек, Турско гражданско право, Лично право, 4-то издание, Истанбул 2002 г., с. 467; Екши, Международна компетентност, с. 86.

⁸ Куру, Арслан, Йълмаз, с. 139.

⁹ Вж. Решение №2009/917 по Дело № 2008/13469 от 28.01.2009 г. на 2-ри граждански състав на Върховния съд; Решение №2008/6650 по Дело № 2008/2222 от 08.05.2008 г. на 2-ри граждански състав на Върховния съд; Решение № 2009/8384 по Дело № 2008/20095 от 03.04.2009 г. на 2-ри граждански състав на Върховния съд.

¹⁰ ДВ. бр. 15249 от 9.05.1975.

те, установени от законите и правилниците на приемащата държава, на интересите на малолетни и недееспособни граждани на изпращащата държава, особено когато се налага установяването над такива лица на настойничество или попечителство. Например в чл. 20 от Консулското споразумение, подписано между Турция и Италия, на консулите на двете страни са дадени правомощия и задължения по отношение на настойничеството и попечителството¹¹. *В Консулското споразумение, подписано от Турция и България (чл. 36) и Румъния (чл. 15) през 1973 г., е посочено, че консултът на изпращащата държава може да посочи настойник или попечител, ако желае, но приемащата държава има компетентност да предприеме необходимите мерки чрез назначаване на настойник или попечител, поради което прилагането на законодателството е задължително.*

Съгласно инструкция на Министерството на правосъдието, турските консули в чужди държави са първостепенен турски орган за настойничество и попечителство, следователно турските консули изпълняват задълженията и правомощията на гражданския миров съд по отношение на настойничеството и попечителството.

В. Съд с абсолютна компетентност

Правилата за абсолютна компетентност са правила, които категорично посочват кой е компетентният съд и следователно позволяват завеждането на дело само в посочения съд. Следователно при спор, при който съществува правилото за абсолютна компетентност не може да се заведе дело в съд с обща компетентност в съответствие с чл. 6 от Гражданския процесуален кодекс, както и няма възможност за упълномощаване на чуждестранен съд в съответствие с чл. 47 от КМЧПП или турски съд, в съответствие с чл. 17 от Гражданския процесуален кодекс, чрез сключване на споразумение за упълномощаване.

Г. Международна компетентност на турските съдилища по отношение на НПД, съгласно разпоредбите на КМЧПП

В турското право международната компетентност на съдилищата се определя от правилата за териториална компетентност на вътрешното право (чл. 40 от КМЧПП)¹². Ведно с това, в допълнение към правилата за местна компетентност на вътрешното право са установени специални правила за компетентност по въпроси, свързани с личния статус на турски граждани (чл. 41) и чужденци (чл. 42).

Турското законодателство има широко поле на приложение по отношение на настойничеството и попечителството и при отношенията с международен елемент. Притеснения, изискващи прилагането на турското законодателство, въпреки че няма международно компетентен турски съд в съответствие с правилата за компетентност

¹¹ **Ергин Номер**, Международно частно право, 22-ро издание, издателство Бета, Истанбул 2011, с. 291.

¹² **Челикел, Ердем**, с. 516; **Номер**, с. 446; **Рона Айбай, Есра Дардаган**, Противоречие на закони на международно ниво (Противоречие на закони), 2-ро издание, издание на Университет „Билги“ Истанбул, 2008 г., с. 45; **Шанли, Есен/ Атаман-Фиганмеше**, с. 361 и следващи; **Билгин Тириякиоглу**, „Международна компетентност на турските съдилища по дела относно личния статус на турците“, в чест на на проф. д-р Тугрул Арат, Анкара 2012 г., с. 114 1, (Личностно състояние на турците); **Мине Тан Дехмен**, Правило за компетентност, прието в Закон за международното частно право и процесуално право № 5718 по отношение на дела относно личния статус на турските граждани, Бюлетин за международно частно право, Г. 33, Б.1, с. 171.

на вътрешното право, налагат необходимост от наличието на турски съд, компетентен по въпросите на настойничеството и попечителството. Поради тази причина КМЧПП не се удовлетворява от правилата за компетентност на вътрешното право и за целта са въведени правила за специална компетентност, за да се даде възможност за вземане на решения за настойничество, попечителство и запрещение по отношение на турски граждани, съгласно чл. 41 от КМЧПП и по отношение на чужденците в съответствие с чл. 42 на същия кодекс¹³.

По всички въпроси, свързани с настойничеството и попечителството се прилага опростена съдебна процедура. Гражданският мирови съд разрешава въпроси, свързани с настойничество и попечителството, като охранително производство¹⁴. Тъй като се касае за охранително производство, органът по настойничеството и попечителството извършва процедурите по настойничеството и попечителството служебно, т.е. не подлежат на искане.

1. Международна компетентност на турските съдилища в случай, че детето е турски гражданин

В случай че детето, за което ще бъде взето решение за настойничество/ и попечителство, е турски гражданин, международната компетентност на турските съдилища е регламентирана в чл. 41 от КМЧПП. Съгласно съответната разпоредба *„Исковете относно личния статут на турски граждани, в случай, че не са заведени или не са могли да бъдат заведени в чуждестранен съд, се завеждат в съда, компетентен по местонахождение в Турция; ако не е възможно установяването му – в съда по местоживее на съответното лице; ако то не е местен жител в Турция – в съда по последният му постоянен адрес в Турция; ако не е наличен такъв адрес – искът се гледа в съдилищата на градовете Анкара, Истанбул или Измир“*.

За да бъде приложен чл. 41 от КМЧПП, настойничеството и попечителството не трябва да е било поискано и не е било възможно да се поиска в чужбина. Условието за незавеждане на иск за безспорно съдебно производство по отношение на решението за настойничество и попечителство в чужд съд е ясно отбелязано. Условието за незавеждане на иск в чуждестранен съд се обяснява с факта, че този иск бива отхвърлен в чуждестранния съд поради липса на компетентност и това решение бива обявено за окончателно¹⁵.

За да се приложи правилото за компетентност в чл. 41 от КМЧПП поне една от страните по делото трябва да е с турско гражданство¹⁶. Важното е, че предметът на делото трябва да е свързан с личния статус на турския гражданин, който е в пози-

¹³ **Номер**, с. 450; **Челикел, Ердем**, с. 524.

¹⁴ **Куру, Арслан, Йълмаз**, с. 175.

¹⁵ **Тириякюглу**, Личностно състояние на турците, с.1153.

¹⁶ **Номер**, с. 466; **Челикел, Ердем**, с. 567; **Екши**, Международна компетентност, с. 154; **Тириякюглу**, Личностно състояние на турците, с. 1153; Ако турски гражданин има и гражданство на чужда държава, не пречи прилагането на чл. 41 от Закона за международното частно право и процесуалното право. Чуждото гражданство на дадено лице не води до незачитане на турското му гражданство. Съгласно чл. 4, ал.1, б. „б“ от Кодекса за международното частно право и процесуалното право по отношение на лица, които имат гражданство на повече от една държава, ако са и турски граждани се прилага турското законодателство. След завеждане на делото загубата на турско гражданство няма значение от гледна точка на международната компетентност на турския съд. Тъй като, за да се приложи чл. 41, лицето трябва да е турски гражданин към момента на завеждане на делото: **Шанли, Есен, Атаман-Фиганмеше**, с. 376; **Тан Дехмен**, с. 173.

цията на ответник или ищец¹⁷. В това отношение например, дело, заведено от чужденец с искане турски гражданин да бъде поставен под настойничество или попечителство, попада в приложното поле на чл. 41 от КМЧПП, тъй като се отнася до промяна на личния статус на турския гражданин.

Чл. 41 от КМЧПП урежда как ще се определя международната компетентност по дела относно личния статус на турските граждани. За да попадне едно дело в приложното поле на чл. 41 от КМЧПП то трябва да е дело относно личния статус. Дефиницията на понятието „личен статус“ ще се определи според турското законодателство¹⁸. Лично състояние означава ситуации, които разкриват личния статус на дадено лице¹⁹. Въпроси, свързани с личното право и семейното право, които показват правната квалификация на лицето и правомощието да се възползва и използва права и задължения, представляват личното състояние²⁰.

Чл. 41 от КМЧПП гласи, че за да може делото относно личния статус на турските граждани да бъде разгледано в турските съдилища, посочени в разпоредбата, делото не трябва да е заведено или да не е могло да бъде заведено в чуждестранен съд. Условието за разглеждане на дело за личния статус на турските граждани в турските съдилища е делото да не е заведено или да не е могло да бъде заведено в чуждестранен съд²¹. Това условие води до тълкуването на чл. 41 от КМЧПП като ситуация, при която международните висящи производства обикновено се вземат предвид в доктрината²².

Докато настойничеството и попечителството е въпрос за личен статус, важното тук е детето под настойничество и попечителство да има турско гражданство. С прилагането на споменатата разпоредба турските съдилища винаги имат международна компетентност по отношение на НПД, което е турски гражданин.

1.1. Международна компетентност на съд, компетентен по адрес на местонахождение в Турция

В случай че са изпълнени условията, изброени в чл. 41 от КМЧПП, на първо място е регламентирана компетентността на съда, компетентен по адрес на местонахождение в Турция. В доктрината се подчертава, че присъствието на съда, компетентен по адрес на местонахождение в Турция на първо място не е просто повторение на правилото за общата компетентност, регламентирано в чл. 40 от КМЧПП²³.

В турското законодателство решенията за настойничество и попечителство се вземат от мировите съдилища. Надзорният орган е първоинстанционният съд (чл. 397 от Турския граждански кодекс). Компетентният съд е службата по настойничество и попечителство, по постоянен адрес на малолетното/ непълнолетното или запрешеното лице, което ще бъде взето под настойничество/ попечителство (чл. 411 от Турския граждански кодекс). Това правило за компетентност се приема като абсолютно и свързано с обществения ред²⁴.

¹⁷ Номер, с. 455; Екши, Международна компетентност, с. 152; Тириякиоглу, Личен статус на турските граждани, с.115.

¹⁸ Екши, Международна компетентност, с. 152; Тириякиоглу, Личен статус на турските граждани, с. 1145.

¹⁹ Челикел, Ердем, с. 563; Номер, с. 454.

²⁰ Номер, с. 455; Челикел, Ердем, с. 547; Тириякиоглу, Личен статус на турските граждани, с. 1145.

²¹ Номер, с. 456; Челикел, Ердем, с. 567.

²² Номер, с. 456, 457; Челикел, Ердем, стр. 568; Шанли, Есен, Атаман-Фиганмеше, с. 378; Екши, Международна компетентност, с. 156.

²³ Тириякиоглу, Личен статус на турските граждани, с. 1158; Тан Дехмен, с. 188.

²⁴ Пекджаньтес, Аталай, Йозекес, с.110.

1.2. Международна компетентност на съда по адрес на местоживеене на детето в Турция

В случай че няма съд, компетентен по адрес на местонахождение в Турция по отношение на дете турски гражданин, за което се иска решение за настойничество/ попечителство, на второ място за компетентен се приема съда по адрес на местоживеене на детето (чл. 41 от КМЧПП). В доктрината се подчертава, че адресът на местоживеене представлява по-слаба връзка от обичайното пребиваване и че за това няма да се търси условието за социална интеграция²⁵.

1.3. Международна компетентност на съда по последен постоянен адрес на детето в Турция

Ако няма съд, компетентен по адрес на местонахождение в Турция и детето не е местно лице в Турция, на трето място се упълномощава съдът по последен постоянен адрес на детето в Турция (чл. 41 от КМЧПП)²⁶.

1.4. Компетентност на съдилищата в Анкара, Истанбул и Измир

Винаги е съществувало желание за създаване на турски съд с международна компетентност по въпроси, свързани с личния статус на турците²⁷. Поради тази причина, ако няма съд, компетентен по адрес на местонахождение в Турция, ако детето не е жител на Турция и ако последният му постоянен адрес не е в Турция, на последно място се считат за компетентни съдилищата в Анкара, Истанбул или Измир.

2. Международна компетентност на турските съдилища в случай, че детето е чужд гражданин

Основание за въвеждането на правило за специална компетентност за някои дела относно личния статус на чужденци са правилата за специалните разминаващи се норми, уредени в чл. 10/3 и чл. 11 от КМЧПП²⁸. В случаите, когато турското

²⁵ Номер, с. 56; Челикел, Ердем, с. 64.

²⁶ Има различни решения на Върховния касационен съд, в които той оценява международната компетентност на съда по последен постоянен адрес на съответното лице в Турция по отношение на постановяване на решение за попечителство и запрещение. С решение на 17-ти Граждански състав на Върховния касационен съд от 18.09.2009 г. е направено искане живеещ в чужбина турски гражданин да бъде поставен под настойничество/ попечителство. Гражданският мирови съд в Малатия е постановил решение за липса на компетентност с мотива, че адресът по гражданска регистрация на лицето, за което се иска решение за налагане на запрещение трябва да се приеме за негов постоянен адрес. Гражданският мирови съд в Йешилюрт от своя страна е постановил, че няма юрисдикция, поради мотивите, че това лице няма постоянен адрес в Турция и че същото е с гражданска регистрация в Малатия/ Меркез. Докато Върховният касационен съд, взема предвид последния постоянен адрес в Турция и постановява, че Гражданският мирови съд в Малатия има юрисдикция с мотивите, че въпросното лице притежава имущество в Малатия, иска продажбата на това имущество да бъде разрешена, след като бъде назначен настойник/ попечител за лечението му, и че лицето, за което се иска поставяне под запрещение, преди това е получило развод с решение на Първоинстанционния граждански съд на Малатия. (За резюме на Решение № 2009/5671 по Дело № 2009/6030 от 18.09.2009 г на 17-ти Граждански състав на Върховния касационен съд, вж. **Бюлент Чичекли**, Кодекса за международното частно право и процесуално право, Решения на Върховния касационен съд, Издателство Сечкин, Анкара 2014, с. 38-42).

²⁷ **Тирякиоглу**, Личен статус на турските граждани, с. 1154; **Тан Дехмен**, с. 192.

²⁸ **Номер**, с. 470; **Челикел**, **Ердем**, с. 571; **Доган**, с. 66.

законодателство се прилага по същество в случаите на настойничество, запрещение, попечителство, изчезване и предполагаема смърт по отношение на личния статус на чужденци, се усеща необходимостта от специално регулиране на компетентността на турските съдилища²⁹.

Съгласно чл. 42 от КМЧПП: „*Решенията за настойничество, попечителство, запрещение, неизвестност и обявяване за починал, касаещи чужденец, който няма постоянен адрес в Турция, се вземат от съда по адрес на местоживеене, където съответното лице пребивава в Турция, или ако не е местен жител, от съда по мястото, където се намира имуществото му*“³⁰. Тази разпоредба относно международната компетентност на турските съдилища не включва всички въпроси, свързани с личния статус на чужденците³¹. Приема се само по отношение на постановленията за настойничество, попечителство, запрещение, изчезване и обявяване на смърт.

Терминът „чужденец“ в разпоредбата включва също бежанци и лица без гражданство³².

2.1. Международна компетентност на турските съдилища в случай, че детето има постоянен адрес в Турция

За да се приложи правилото за компетентност в чл. 42 от КМЧПП, не би трябвало да има компетентен съд съгласно правилото за местна компетентност на вътрешното законодателство. Ако постоянният адрес на детето е в Турция, ще се прилагат правилата за местна компетентност на вътрешното законодателство в съответствие с чл. 40 от КМЧПП. Поради това позоваване, съгласно разпоредбата на чл. 411 от Турския граждански кодекс, съдилищата по постоянен адрес на детето ще имат международна компетентност³³.

Съгласно чл. 21 от Турския граждански кодекс, постоянният адрес на детето под родителска отговорност е постоянният адрес на майката и бащата или, ако родителите нямат общо местопребиваване, постоянният адрес на майката или бащата, на когото е оставено детето. В останалите случаи местоживеенето на детето се счита за негово място на пребиваване.

Правилото за компетентност в чл. 411 от Гражданския кодекс е дискуссионен въпрос в доктрината по отношение на това дали това е правило за изключителна компетентност по отношение на международната компетентност на турските съдилища. Според становището, с което сме съгласни, това правило за компетентност, което е

²⁹ Номер, с. 471; Шанли, Есен, Агаман-Фиганмеше, с. 379; Джемиле Демир Гьокяйла, Попечителството в международното частно право, В чест на проф. д-р Ата Сакмар, публикации на университета Галатасарай, 2011/1, с. 403-427, с. 412-413, (Настойничество и попечителство); Екши, Международна компетентност, с.158-159.

³⁰ По време на действие на Закон № 2675, разпоредбата в чл. 29 от Кодекса за международното частно право и процесуалното право бе следната: „*Решенията за настойничество, попечителство, изземване, запрещение, неизвестност и обявяване за починал на чужденец, който няма постоянен адрес в Турция, се вземат от съда по адрес на местоживеене, където съответното лице пребивава в Турция, или ако не е местен жител, от съда по мястото, където се намира имуществото му*“.

³¹ Тан Дехмен, с. 176.

³² Екши, Международна компетентност, с. 158.

³³ Екши, Международна компетентност, с. 158; Муса Айгюл, „Признаване на решения за попечителство, взети от чужд съд (Оценка на решение на Общото събрание на Върховния съд)“, В чест на проф. д-р Тугрул Арат, Анкара 2012 г., с. 145, (Признаване на решения за настойничество и попечителство).

свързано с обществения ред и се счита за абсолютно за вътрешното законодателство, не може да се приеме като правило за изключителна компетентност³⁴. Това становище подчертава, че признаването на постановленията относно назначаването на настойник или попечител, издадени от чуждестранни съдилища, няма да попречи на органите по настойничеството и попечителството да бъдат установени в съответствие с турското законодателство по местоживее на съответното лице³⁵.

В този контекст Върховният касационен съд по-рано приемаше международната компетентност на турските съдилища по въпросите на настойничеството/ попечителството като изключителна компетентност, свързана с обществения ред и заявяваше, че не е възможно да се признаят и изпълнят решенията относно настойничеството и попечителството, постановени от чуждестранни съдилища³⁶.

От друга страна, в последните решения на Върховния касационен съд се наблюдава изменение относно предходни решения по въпроса дали международната компетентност на турските съдилища е изключителна по въпросите на настойничеството и попечителството. Наблюдава се разграничение по отношение на естеството на въпросите, свързани с настойничеството и попечителството, и че решенията относно „метода на настойничество и попечителство“ са административни по своята същност и не е възможно да бъдат признати, тъй като нямат квалификацията на съдебно решение, както и че по всички въпроси, различни от „метода на настойничество и попечителство“, включително „назначаването на настойник/ попечител“, съдът е постановил решения, в които се посочва, че решенията за настойничество и попечителство, взети от чуждестранни съдилища, трябва да бъдат признати и изпълнени³⁷.

2.2. Съд по адрес на местоживее на детето в Турция

При положение, че детето няма постоянен адрес в Турция, компетентни са съдилищата по адрес на местоживее в Турция на същото (чл. 42 на КМЧПП). Според едно становище в доктрината, за да могат съдилищата по адрес на местоживее на чужденеца в Турция, да имат международна компетентност и постоянният адрес и обичайното пребиваване на чужденеца не трябва да са в Турция³⁸. Според тази гледна точка, ако чуждестранното лице няма постоянен адрес в Турция, но има обичайно местопребиваване в Турция, съдилищата по обичайното местопребиваване са компетентни в съответствие с чл. 6 от Гражданския процесуален кодекс³⁹.

2.3. Съд по местонахождение на имуществото на детето

Съгласно чл. 42 от КМЧПП решенията за настойничество, попечителство и запрещение на чужденец, който няма постоянен адрес в Турция се постановяват от съда по местонахождение на неговото имущество, ако той не пребивава в Турция.

³⁴ Айгюл, Признание на решенията за настойничество и попечителство, с. 146.

³⁵ Айгюл, Признание на решенията за настойничество и попечителство, с. 147.

³⁶ Вж. Решение №2009/326 по Дело №2009/2-280 от 08.07.2009г на Общото събрание на Върховния съд; Решение №2009/527 по Дело №2009/2-557 от 18.11.2009г на Общото събрание на Върховния съд (www.kazanci.com, достъпен 10.05.2016г.).

³⁷ Челикел, Ердем, с. 39. Вж. също Чичекли, с. 43-47.

³⁸ Челикел, Ердем, с. 572.

³⁹ Челикел, Ердем, с. 572.

2.4. Международна компетентност на турските съдилища в случай, че детето не пребивава в Турция и не притежава имущество в Турция

В случаите, когато детето не пребивава и не притежава имущество в Турция, няма правило за компетентност по отношение на международната компетентност на турските съдилища. В доктрината се твърди, че в резултат на намеса в обществения ред съдилищата по местопребиваване на чужденеца могат да вземат решение за запрещение и настойничество или попечителство⁴⁰. Според тази гледна точка, въпреки че компетентният съд не е бил определен съгласно правилата за международна компетентност, разглеждането на спора в турски съдилища възниква поради обществения ред⁴¹.

Според нашето виждане в случаите, когато детето не пребивава в Турция и не притежава имущество в Турция, правилото за компетентност, регламентирано в чл. 384, алинея 1 от Гражданския процесуален кодекс, урежда и компетентността по отношение на НПД (чл. 382 ал. 1 – ал. 19 Гражданския процесуален кодекс).

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА:

- Айсел Челикел, Бахадър Б. Ердем, Международно частно право, 15-то издание, издателство Бета, Истанбул 2017
- Баки Куру, Рамазан Арслан, Еждер Йълмаз, Гражданско процесуално право, Анкара 2014
- Билгин Тирякиоглу, „Международна компетентност на турските съдилища по дела относно личния статус на турците“, в чест на на проф. д-р Тугрул Арат, Анкара 2012
- Бюлент Чичекли, „Международна компетентност на турските съдилища при бракоразводни дела с елементи на чуждестранност“, САЩ, 2004/1
- Джемал Шанли, Емре Есен, Инджи Атаман-Фиганмеше, Международно Частно Право, 7-мо издание, изд. Ведат, Истанбул 2019
- Ергин Номер, Международно частно право, 22-ро издание, издателство Бета, Истанбул 2011
- Кемал Огузман, Йозер Селичи, Саибе Октай-Йоздемир, Лично право, 10-то издание, Издателство „Филиз“, Истанбул 2010
- Мине Тан Дехмен, Правило за компетентност, прието в Закон за международното частно право и процесуално право № 5718 по отношение на дела относно личния статус на турските граждани, Бюлетин за международно частно право, Г. 33, Б.1
- Муса Айгюл, „Признаване на решения за попечителство, взети от чужд съд (Оценка на решение на Общото събрание на Върховния съд)“, В чест на проф. д-р Тугрул Арат, Анкара 2012
- Мустафа Дурал, Туфан Огуз, Турско частно право, Лично право, II. Том, Издателство „Филиз“, Истанбул 2010
- Нурай Екши, Международна компетентност на турските съдилища, 2-ро издание, издателство Бета 2000
- Рона Айбай, Есра Дардаган, Противоречие на закони на международно ниво, 2-ро издание, издание на Университет „Билги“ Истанбул,

⁴⁰ Демир Гьокяйла, Попечителство, с. 414.

⁴¹ Айбай/ Дардагн, с. 60.

- Тургут Акънтюрк, Жале Акипек, Турско гражданско право, Лично право, 4-то издание, Истанбул
- Хакан Пекджанътес, Огуз Аталай, Мухаммет Йозекес, Гражданско процесуално право, издателство Йеткин, 5-то издание, Анкара 2017
- Явуз Алангоя, Камил Йълдъръм, Дерен Невхис, Принципи на гражданското процесуално право, издателство Бета, 7-мо издание, Истанбул 2009
- Зарева, Д. Понятието за определението като един от съдебните актове, постановявани от първоинстанционния съд в исковото производство по граждански дела, Юридически сборник, том XXIV, 2017 г., с. 297-309, БСУ, 2017.
- Зарева, Д. Събирането на доказателства пред въззивната и касационната инстанция в производството по обжалване на определения, постановени по реда на ГПК, „Актуални проблеми на частното право“ – катедра Гражданскоправни науки при ЮЗУ „Неофит Рилски“, Благоевград, 2015.